

**ESTUDI SOBRE LA PRESENCIA DEL CATALÀ ALS MITJANS
DE COMUNICACIÓ DE MENORCA**

En el marc de les beques d'estiu:

*«Beques de pràctiques professionals i formatives per al període estival
2004 del Consell Insular de Menorca»*

MARTA COLL FLORIT

|

INTRODUCCIÓ

El present estudi s'emmarca dins la Convocatòria de "Beques de pràctiques professionals i formatives per al període estival 2004 del Consell Insular de Menorca".

L'objectiu primordial d'aquest estudi és confeccionar un primer estat de la qüestió sobre la presència del català als mitjans de comunicació de Menorca, des de la perspectiva de l'anomenada sociolingüística ecosociocognitiva, una línia d'investigació que es fonamenta en l'estudi global i interdisciplinari de la realitat.

Presentem, per tant, un treball dividit en cinc apartats:

1. L'estudi quantitatiu, on s'hi recullen les dades sobre els percentatges d'ús de la llengua catalana als mitjans de comunicació de Menorca.

2. L'estudi qualitatiu, basat en les entrevistes als diferents redactors i directors dels mitjans, així com en les enquestes per a determinar la percepció de la societat civil sobre la presència del català als mitjans de comunicació de Menorca.

3. L'estudi des de la lingüística, que es centra en una valoració del model de llengua utilitzat als mitjans de comunicació i un recull de propostes per a millorar-ne la qualitat i correcció.

4. L'estudi des de la política, basat en una revisió de les competències previstes per l'Estatut d'autonomia de les Illes Balears en matèria de llengua i de regulació dels mitjans de comunicació, per a detectar quines possibilitats ofereixen les lleis i observar de quina manera se'n serveix el poder polític a l'hora d'emprendre accions per a la normalització lingüística als mitjans de comunicació social.

5. L'estudi des de la recerca comunicativa, que es centra en l'exposició de les diferents teories sobre l'impacte i els efectes dels mitjans de comunicació. A més a més, s'inclou l'explicació de la hipòtesi de construcció d'un espai català de comunicació, així com un recull de diferents estratègies i mètodes proposats pels lingüistes i estudiosos de la comunicació per a fer del català una llengua d'identificació i referència des dels mitjans de comunicació.

Aquests cinc apartats, lluny de ser seccions aïllades i autònomes, s'interrelacionen entre si tot creant una xarxa de fenòmens entrelligats i interdependents; un políedre amb diferents cares que ens permeten copsar el nostre objecte d'estudi des de diferents perspectives. Cal construir un pentagrama on cadascuna de les veus (redactors i directors dels mitjans de comunicació, societat civil, lingüistes, teòrics de la comunicació, i institucions polítiques) forma part d'un conjunt interrelacionat de nivells que ens permetran entendre el nostre objecte d'estudi des de la seva dimensió intrínsecament global i interdisciplinari.

1. ESTUDI QUANTITATIU: PERCENTATGES D'ÚS DE LA LLENGUA CATALANA ALS MITJANS DE COMUNICACIÓ DE MENORCA

En aquest primer apartat exposem un estudi quantitatiu que presenta dades, percentatges i estadístiques sobre la presència del català als mitjans de comunicació de Menorca en el marc general de les Illes Balears.

1. Marc general: Estat de la qüestió en el context global de les Illes Balears

1.1. Introducció

Abans de centrar-nos en els mitjans de comunicació de Menorca, donarem una visió panoràmica dels mitjans de comunicació i la seva relació amb la llengua catalana en el conjunt de les Illes Balears.

Aquesta primera visió holística és deguda a dos factors essencials: d'una banda, topem amb una qüestió metodològica, en tant que les úniques dades recollides fins ara en matèria de llengua i mitjans de comunicació responen al conjunt de les Illes Balears, sense posar esment en les especificitats de cadascuna de les illes. Aquesta situació es fonamenta en la idea general que les Illes Balears són un conjunt a la vegada geogràfic, polític, econòmic i social; una idea que està molt allunyada de la realitat: una autonomia sociocultural de cadascuna de les illes. Un exemple molt clar d'aquest deslligam entre illes que subratlla Cardús (1998) és el fet que cada illa posseeixi la seva premsa i no la comparteixi amb les altres; la premsa generalment no es difon més enllà dels límits geogràfics de cada illa i, pel que fa als continguts, cada illa atén molt rarament la informació de les altres.

Per altra banda, tanmateix, no podem defugir el marc històric i polític comú a totes les illes. I és que ens trobem amb un context polític en què un partit ha governat la comunitat en majoria des de l'adveniment de la democràcia (excepte una legislatura de canvi de signe en els òrgans de govern autonòmic), que ha mostrat una lassitud històrica pels mitjans de comunicació en general i pels mitjans en llengua catalana en particular; una actitud política que ha marcat una escassetat de mitjans de comunicació en català que s'estén a tot l'àmbit de les Illes Balears. En conseqüència, per a tot estudi concret sobre una illa en particular cal, en primer lloc, abstraure's al marc més general de la comunitat autònoma. Un enfocament que respon al nostre plantejament inicial de fer una sociolingüística dinàmica, holística i ecològica; un paradigma que parteix de la interconnexió de tots els fenòmens (individu, grups socials, relacions, sistemes de valors, context històric, organitzacions estatals i supraestatals, etc.) i de la naturalesa intrínsecament dinàmica de la realitat per a poder estudiar les formes i els sistemes de

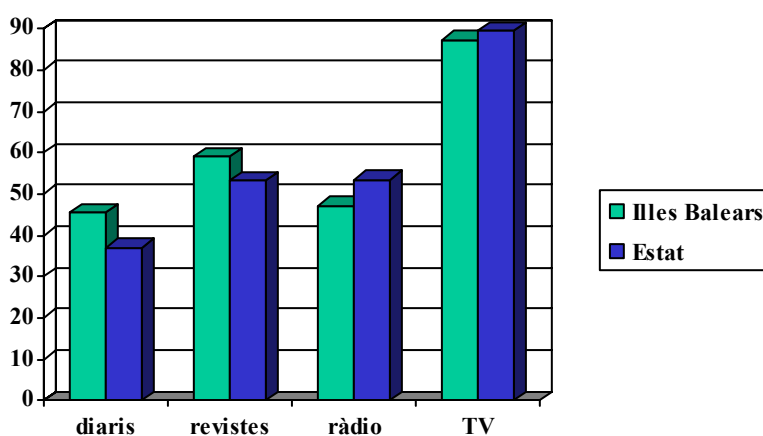
comunicació lingüístics en el seu context macro-micro-socio-cultural. I és que, com bé afirma Morin (1991), “La part és en el tot que és en la part”; tot està interrelacionat.

1.2. Estat de la qüestió

Si ens atenem als diferents estudis realitzats sobre el català als mitjans de comunicació de les Illes Balears, la conclusió més generalitzada es refereix a la manca de compromís de les institucions polítiques en matèria de llengua i mitjans de comunicació. A les Illes Balears, la majoria d’iniciatives per a promoure mitjans de comunicació en llengua catalana han sorgit d’entitats cíviques i, en la majoria dels casos, no han rebut el suport institucional. Un símptoma clar d’aquesta situació és el fet que, avui per avui, les Illes Balears és l’única comunitat autònoma amb llengua pròpia que no disposa de radiotelevisió autonòmica (si bé sabem que el govern autonòmic està dissenyant una televisió autonòmica pública bilingüe, fet que ha provocat una gran controvèrsia entre certs sectors de la societat civil, amb Obra Cultural Balear al capdavant, demanant una televisió íntegrament en català. Però deixem aquesta qüestió per a l’apartat 4, “Des del poder polític”, on perfilarem més detalladament els principis d’aquesta controvèrsia).

Pel que fa a la penetració dels diferents mitjans de comunicació a les Illes Balears, segons les dades de l’AIMC (“Asociación para la Investigación de Medios de Comunicación”), trobem una alta penetració dels diaris i la premsa escrita en general, mentre que la penetració de la ràdio i la televisió és molt inferior a la mitjana estatal. En el cas concret de la ràdio, la mitjana de penetració a les Illes Balears es situa l’any 1998 en un 47,2 %, dades que mostren que les Illes Balears és la segona comunitat autònoma amb l’índex més baix de penetració de la ràdio de tot l’Estat.

Penetració del mitjans a les Illes Balears (en percentatge), 1998

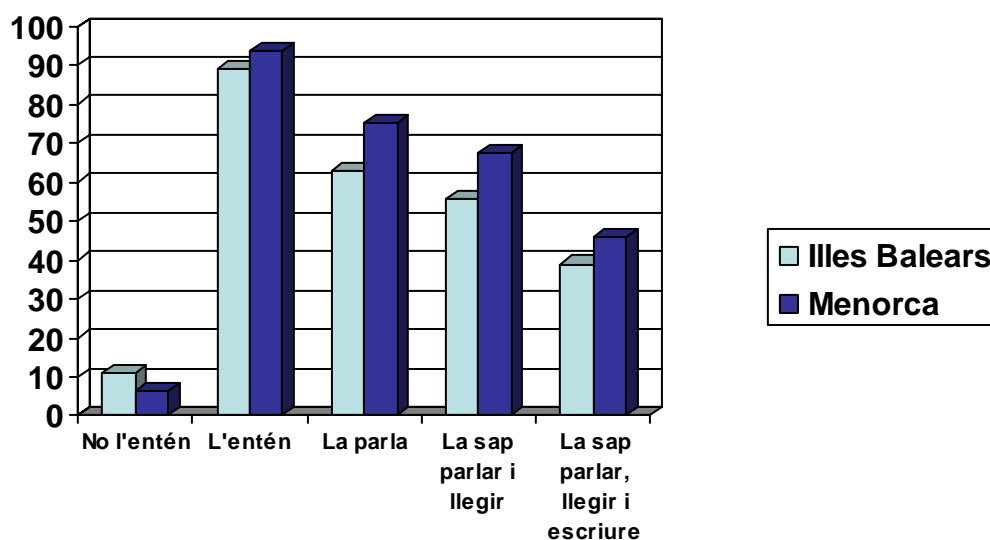
* Dades de l’AIMC, <<http://www.aimc.es>>

1.2.1. El coneixement de la llengua catalana

Quant al coneixement de la llengua catalana, segons les dades del cens de Menorca (2001), la mitjana del total de la població menorquina que sap parlar i llegir en català (67,58%) és superior a la mitjana del conjunt de les Illes Balears (55,78%). En ambdós casos, però, tant a nivell insular com en el conjunt de les illes, més de la meitat de la població pot parlar i llegir en català, i només un 10,85% de la població de les Illes Balears no l'entén.

Per altra banda, cal destacar el fet que mentre els mitjans de comunicació a les Illes Balears representen l'1,3% en l'aprenentatge del català per als qui a casa seva no el parlaven, representen, en canvi, el 2'6% en l'aprenentatge del castellà per als catalanoparlants (segons dades extretes de Tubella et al., 2002). Tot i que aquestes dades són molt minses, no per això deixa de ser significatiu que els mitjans de comunicació representin el doble en l'aprenentatge del castellà que del català; una dada que reflecteix l'escassa oferta de mitjans de comunicació en català a les Illes Balears.

Competència lingüística en català (entendre, parlar, llegir i escriure). 2001

	No l'entén	Entendre	Parlar	Parlar i Llegir	Parlar, Llegir i Escriure
MENORCA	6'18%	93,82%	75,35%	67,58%	45,76
ILLES BALEARS	10,85	89,15%	62,94%	55,78%	38,95

* Elaboració pròpia a partir de dades extretes del "Cens 2001. Coneixements de llengua catalana. Població resident a Menorca de sis anys o més. Font: IBAE/INE. Elaboració: DGPL".

1.2. La premsa

Si atenem el conjunt de mitjans de comunicació escrits amb la llengua catalana a les Illes Balears, podem observar diferències importants entre les premsa diària i les publicacions periòdiques. Pel que fa a aquestes últimes, principalment revistes locals, són majoritàriament en català. El panorama, però, és ben diferent quan ens acostem a la premsa diària: tan sols es publica un diari íntegrament en català, el *Balears*, que pertany al grup Serra i que té la seu a Palma de Mallorca, amb una difusió d'uns 7.000 exemplars, segons dades de Cardús (1998), però que no traspasa l'àmbit mallorquí. El fet que Menorca, així com Eivissa i Formentera, no tinguin cap diari en català (només trobem el *Diario Insular de Menorca*, *Diario Ibiza*, *Última Hora Ibiza* i *Última Hora Menorca*, en castellà), i Mallorca només en tingui un en català, són dades molt preocupants si tenim present que les Illes Balears és una de les comunitats capdavanteres en consum de premsa diària, amb quasi un 9% més que la mitjana estatal.

1.3. Ràdio

Com ja bé hem assenyalat al principi, una de les dades més sorprenents pel que fa a als mitjans de comunicació de les Illes Balears, és l'escassa penetració de la ràdio (amb un dels índexs més baixos de tot l'estat); unes dades especialment curioses si tenim present que generalment en aquelles comunitats on hi ha una alta penetració de lectura de premsa (com és el cas de les Illes Balears), també trobem alts índexs de la resta de mitjans. Unes dades que també hem pogut observar en el nostre estudi qualitatiu sobre els mitjans de comunicació de Menorca (apartat 2) en què la majoria de persones enquestades confirmaven que gairebé no escolten la ràdio.

Pel que fa a les emissores existents a les Illes Balears, cal diferenciar entre emissores municipals i emissores comercials que pertanyen a cadenes estatals. D'una banda, les emissores municipals, creades gràcies al voluntarisme de la societat civil, són les que emeten majoritàriament en català, però han tingut poc suport institucional i tendeixen a aparèixer i desaparèixer amb facilitat. Per altra banda, tenim les emissores comercials, de nivell estatal, que realitzen desconnexions majoritàriament en castellà. Cal destacar, però, la *COPE* de Menorca, la *SER* de Menorca i *Cadena 100* a Eivissa que emeten en català.

Finalment, trobem les emissores comercials que pertanyen a grups de comunicació locals com *Última Hora Ràdio*, del Grup Serra, que emet en castellà, i *Ràdio Balear*, del Grup Rato, que emet en castellà però que va incrementant progressivament la presència del català.

1.4. La televisió

Fins ara, la televisió balear en català s'ha limitat a un conjunt d'emissores de caràcter local i a les desconnexions del circuit de TVE a les Illes Balears. A banda d'això, la televisió que es veu en català arriba bàsicament dels canals autonòmics de Catalunya i el País Valencià,

uns canals que es poden veure gràcies a la campanya que va engegar l'associació Voltor, sorgida l'any 1984 des de l'Obra Cultural Balear per a promoure la normalització lingüística als mitjans de comunicació.

Actualment, el Govern de les Illes Balears està dissenyant una televisió autonòmica pública amb dues característiques bàsiques: serà bilingüe i fonamentarà els seus ingressos en l'emissió il·limitada de publicitat i en la contractació externa de programes a baix preu. Una iniciativa que difícilment portarà a una oferta i continguts de qualitat: afavoreix una política clientelista, de productores lligades a altres mitjans de comunicació de masses que, d'aquesta manera, veuran condicionats els seus continguts; per altra banda, els baixos preus de la publicitat conformaran blocs comercials d'una durada superior als d'altres cadenes públiques més ben finançades per les administracions. A més a més, cal tenir present que la direcció general de la cadena estarà sotmesa a la presidència de l'Executiu Balear i no al Parlament de les Illes Balears o a un consell específic, i els continguts informatius se'n poden veure greument afectats i manipulats.

2. Cas concret: Percentatges d'ús del català als mitjans de comunicació de Menorca

2.1 Premsa: diaris i revistes.

La premsa escrita de Menorca s'ha de dividir en dos sectors: diaris i revistes locals. Pel que fa als diaris, trobem dues capçaleres, el *Diario Insular de Menorca* i l'*Última Hora Menorca*. El primer, el *Diario Insular de Menorca*, es publica des de fa 60 anys i pertany a l'empresa *Editorial Menorca S.A.* que, a més a més de fer el diari, té la major part de les accions de la *Televisió Menorquina*. S'escriu gairebé tot en castellà, tot i que en els darrers 15 anys s'ha notat un lleu increment del català (n'analitzarem les dades seguidament). Per altra banda, tenim l'*Última Hora Menorca*, una publicació íntegrament en castellà que sorgí el desembre del 1999, data en què l'empresa *Medis Menorquins de Comunicació* va signar un contracte mercantil amb *Hora Nova S.A* (Grup Serra).

Quant a les revistes locals, actualment trobem set capçaleres que a principis dels anys 90 formaven part de "L'Associació de premsa local". L'any 1994 l'associació es va desfer i, al 1997, quan es va tornar a engegar, es va dividir en dues associacions: l'originària "Associació de premsa local", formada per *S'Ull de Sol*, *Xerra i Xala*, *Ventet de Fornells* i *Alaior Esportiu*; i la nova "Associació de revistes locals", formada per la *Revista de Ferreries*, l'*Iris* i *S'Auba*. Aquestes set capçaleres són totes mensuals o trimestrals, excepte la *Revista de Ferreries*, que és quinzenal, i *L'Iris*, que és un setmanari.

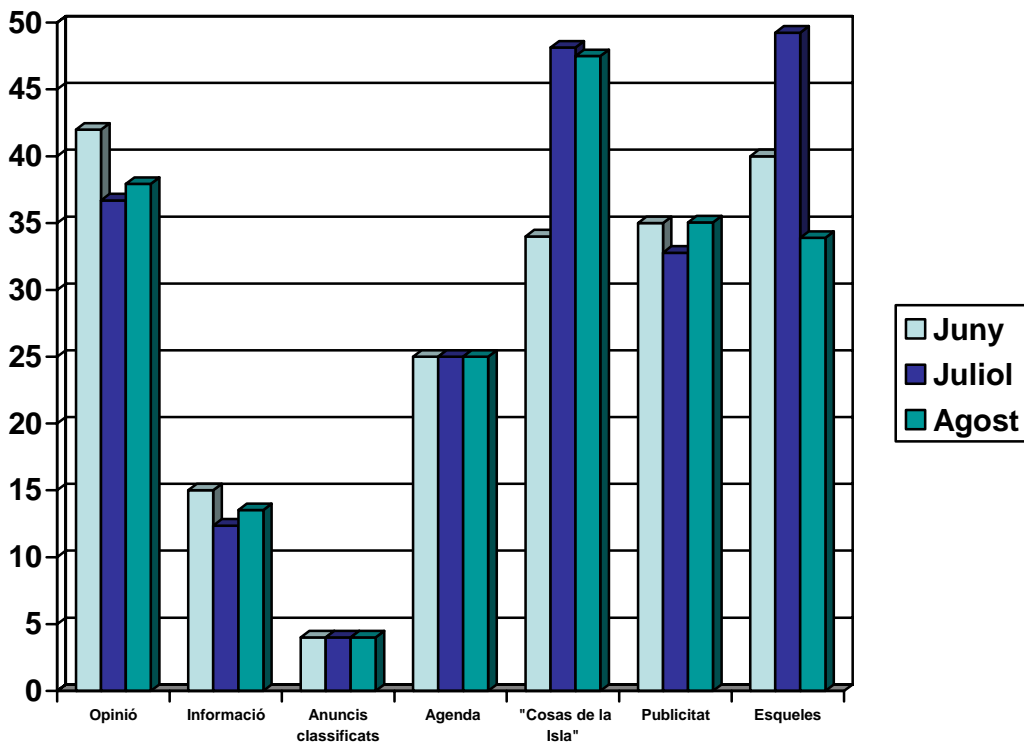
2.1.1. Diari Menorca

Segons dades de la Redacció del *Diario Insular de Menorca* la llengua vehicular del diari és el castellà, però els redactors poden escollir el català per a redactar informacions que

tractin sobre temes culturals, festes patronals, església i normalització lingüística. Les informacions d'àmbit polític municipal i autonòmic s'han de redactar en castellà, i només es poden fer excepcions si abans es consulta el director o el redactor en cap.

Tot i així, hem observat la manca de sistematicitat a l'hora d'escriure els articles en català o en castellà. És per aquest motiu que s'ha fet un seguiment diari de la publicació durant els mesos de juny, juliol i agost de 2004. S'han extret, dia per dia, els percentatges de la presència del català de cada secció del Diari Menorca per tal d'obtenir dades reals sobre l'ús del català en l'esmentada publicació.

- PERCENTATGES DE LA PRESENCIA DEL CATALÀ AL DIARI MENORCA PER SECCIONS: OPINIÓ, INFORMACIÓ, ANUNCIS CLASSIFICATS, AGENDA, ESQUELES, "COSAS DE LA ISLA" I PUBLICITAT- (Juny, Juliol i Agost de 2004)

	Opinió	Informació	Anuncis Classificats	Agenda	“Cosas de la Isla”	Publicitat	Esqueles
<i>Juny</i>	42 %	15 %	4 %	25 %	34 %	35 %	40 %
<i>Juliol</i>	36,70%	12,37 %	4 %	25 %	48,13%	32,78 %	49,25 %
<i>Agost</i>	37,94%	13,53 %	4 %	25 %	47,5 %	35,05 %	33,90 %

MITJANA 38,88 % 13,63% 4 % 25% 43,21% 34,26% 41,05%

Al gràfic superior, podem copsar quina és la presència del català en cadascuna de les seccions del Diari Menorca. D'entrada, observem que l'apartat amb més presència de català és la pàgina titulada “Cosas de la Isla”, una pàgina on s'hi recull informació sobre els diferents esdeveniments culturals, polítics i socials que es duran a terme a l'illa durant aquell dia, o durant aquella setmana. Segons dades de la Redacció del Diari Menorca, aquesta és la darrera secció del diari que s'emplena, i depèn de qui l'escriu es fa en català o en castellà. Així i tot, aquesta pàgina es caracteritza pel seu bilingüisme: en la majoria dels casos trobem, a la mateixa pàgina, textos en català i textos en castellà, sense que hi hagi una coherència en la distribució de cada llengua. Aquest fet fa pensar que, en tant que darrera secció que s'edita, segurament es fa de manera més ràpida i el redactor probablement escriu en la mateixa llengua en què li arriba el comunicat de la notícia. Tot plegat podria indicar, per tant, que s'acaba escrivint en la llengua que l'entitat o lector escull per a comunicar al Diari l'esdeveniment en qüestió.

En segon lloc, trobem que les altres dues seccions que tenen més presència de català són les “Esqueles”, amb una mitjana del 41,05 % de català, i l' “Opinió”, amb una mitjana del 38,88%. I és aquí on trobem una altra dada significativa: aquestes dues seccions les han escrites els lectors.

Per altra banda, la quarta secció amb uns nivells més alts de català és la “Publicitat” (amb un 34,26% de mitjana), una altra secció que arriba de fora de la redacció: són les empreses anunciants qui escullen la llengua amb què volen oferir el seu producte. Finalment, cal destacar que les seccions amb menys presència de català són aquelles que s'escriuen directament des de la redacció del Diari: Informació (13,54%), agenda (25%) i espectacles (0%), amb l'única excepció dels anuncis classificats (4%), que és una secció que també depèn del lector.

Quina conclusió en podem extreure, per tant, de tot plegat? Sembla ser que el lector, entitat i empresa té més tendència a escriure en català que no pas la Redacció del Diari. Un fet que no deixa de ser totalment incoherent: si els lectors, aquells a qui s'adreça el Diari, mostren una competència lingüística en català, i gairebé la meitat opten per aquesta llengua alhora

d'escriure al Diari (ja sigui a través de cartes d'opinió, esqueles o anuncis) un fet normal seria que la Redacció del Diari decidís oferir més pàgines en català.

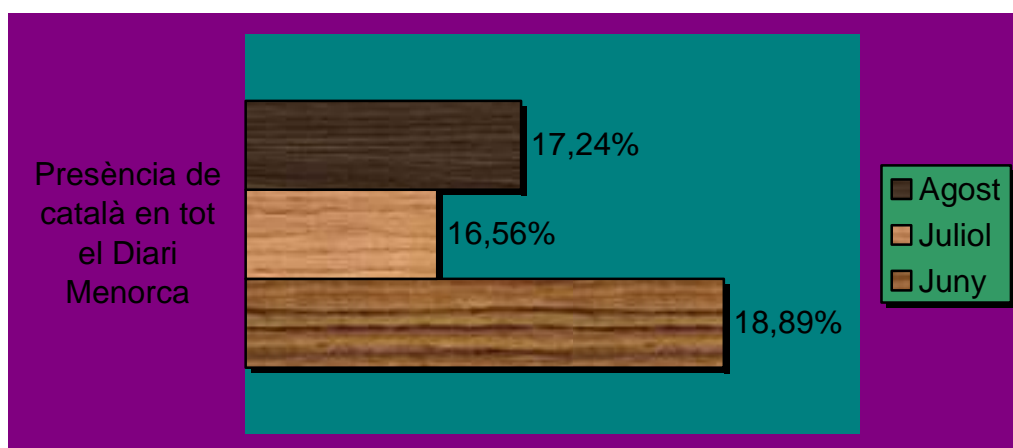
I és que, ara com ara, la presència del català al Diari Menorca és molt minsa. Si bé observàvem a l'estadística anterior que s'arribava a una presència del català de gairebé un 50% en algunes seccions, aquestes dades s'han de valorar tenint en compte quin volum del diari (en pàgines) representa cada secció respecte a la totalitat de la publicació.

Durant els mesos de juny, juliol i agost de 2004, la mitjana de pàgines del Diari era de 48 cada dia, distribuïdes de la següent manera:

31 pàgines	→ Informació	→ 65% del Diari
8 pàgines	→ Opinió	→ 17% del Diari
4 pàgines	→ Anuncis classificats	→ 8 % del Diari
2 pàgines	→ Agenda	→ 4 % del Diari
2 pàgines	→ Espectacles	→ 4 % del Diari
1 pàgina	→ “Cosas de la Isla”	→ 2% del Diari

Si tenim present, per tant, les dades respecte a la totalitat del Diari, els percentatges anteriors de presència de català baixaran notablement per tal com la secció amb un volum de pàgines més gran és la “Informació”, escrita gairebé tota en castellà, mentre que la secció més curta (una pàgina) és “Cosas de la Isla” on trobàvem més presència de català.

Al gràfic següent hi podem observar quina és la mitjana de presència del català en la totalitat del diari durant els mesos de juny, juliol i agost de 2004.

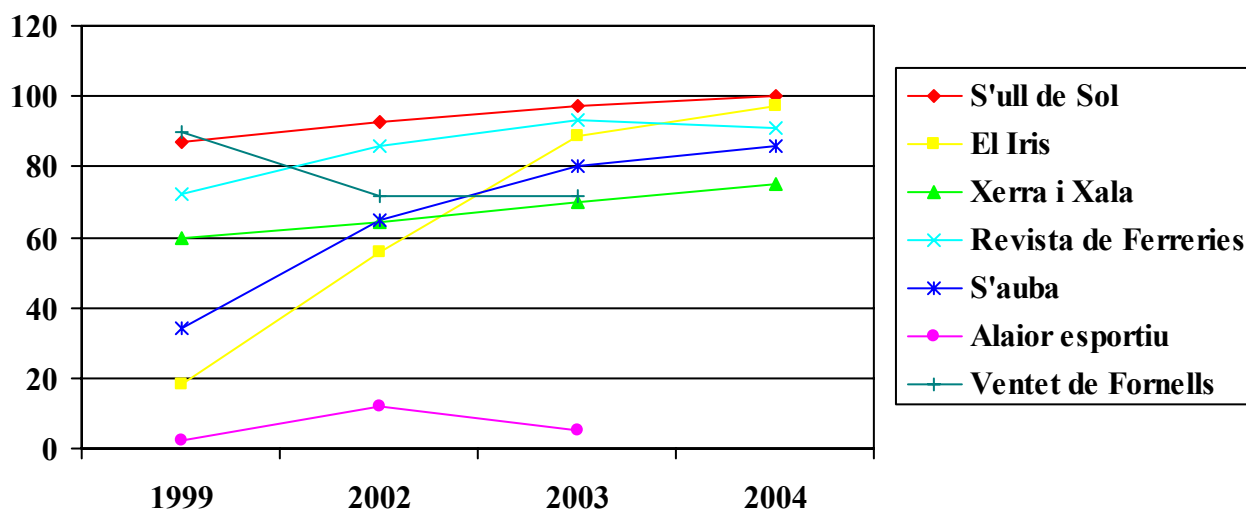
Finalment, també cal subratllar el fet que cada dijous es publiquen 4 pàgines en anglès.

A banda de les 48 pàgines del Diari, que hem analitzat per a extreure aquests percentatges, també hem analitzat quina és la presència del català als Suplements:

Presència de català	
Especials de festes	86,99%
“Xoc”(Suplement escolar)	96%
Verano	38,73%
Altres (Nàutica, Construcció, Rellotgeria Alemanya)	3,33%

2.1.2 Revistes locals

Percentatges d'ús del català en les revistes locals de Menorca. 1999-2004

**Per al Ventet de Fornells i L'Alaior esportiu no tenim dades referents al 2004*

	1999	2002	2003	2004
S'Ull de Sol	87%	92,5%	97%	100%
Cap de Ponent	97%	---	--	---
El Iris	18%	55,9%	89%	97,5%
Ventet de Fornells	90%	71,42%	71,42%	no s'ha valorat
Xerra i Xala	60%	64,5%	70%	75%
S'Auba	34%	64,8%	80%	86%
Revista de Ferreries	72%	85,6%	93%	91%
Alaior Esportiu	2%	12%	5%	no s'ha valorat

** Dades extretes de l'informe que realitza el Servei d'Assessorament lingüístic del CIM (Consell Insular de Menorca) des de l'any 1999 per a donar ajuts a les revistes locals que*

publiquen en català un mínim del 50% del seu producte (per a l'any 2004 el mínim es fixa en un 75%).

2.2. Ràdio

Pel que fa a la ràdio, com ja bé hem esmentat, a Menorca tenim bàsicament emissores comercials que pertanyen a cadenes estatals. Concretament, tenim la COPE Menorca, una emissora que continua emetent totes les hores de desconnexió en català. Una altra de les emissores que des de fa quatre anys emet en català és la cadena SER Menorca. Finalment, trobem l'emissora ONDA CERO Menorca, que emet íntegrament en castellà.

2.3. Televisió

A Menorca existeix una única televisió: la *Televisió Menorquina*. Els programes de creació pròpia són tots en català, però les hores d'emissió de programes propis són molt poques, arribant a ser inexistents durant els caps de setmana.

Concretament, durant els mesos de juny, juliol i agost de 2004, l'emissió de la televisió menorquina comença a les 5'45h i finalitza a les 2'30h. Tenim, per tant, un total de 20h i 45min d'emissió. D'aquest total, 7 hores són en català, de dilluns a divendres, distribuïdes entre els programes següents:

- *Teleservei* (anuncis classificats, la majoria en català)
 - 12h-14h i 22'45h-00'05h
- *Xino-xano* (programa d'actualitat menorquina)
 - 14'30h- 15'37h (reposició)
 - 22'00h- 22'45h
- *Punt informatiu* (noticiari)
 - 20'30h-20'45h
 - 21'45-22'00h

La resta d'emissió són pel·lícules, sèries i publicitat que s'emeten en castellà. Tenim, per tant, que només el 34,23% de l'emissió total és en català.

2. ESTUDI QUALITATIU: ENTREVISTES I ENQUESTES

Després de l'estudi quantitatiu, cal arribar una mica més al fons de les dades, comprendre el perquè dels percentatges i les estadístiques; cal explicar la situació i les circumstàncies que són desfavorables a la normalització lingüística, i escoltar les reivindicacions, estratègies i solucions proposades des dels mateixos mitjans de comunicació, així com des de la societat civil. És amb aquesta finalitat que hem realitzat un treball qualitatiu, basat en les entrevistes als redactors i directors dels mitjans de comunicació de Menorca, així com en la realització d'enquestes a persones de diferents edats i poblacions de l'illa. Els objectius bàsics d'aquest estudi qualitatiu són:

1. Identificar l'autopercepció que els gestors/directors dels mitjans de comunicació tenen sobre l'ús de la llengua catalana.
2. Determinar els criteris que es segueixen en la correcció lingüística: hi ha un manual d'estil? Hi ha correctors i/o redactors amb una bona formació lingüística? Es dóna la mateixa importància a la correcció del català que a la del castellà? S'autoimposa el català normatiu o s'accepta el català parlat al carrer? Hi ha un nivell alt o baix de coneixement de la normativa catalana? Si no hi ha correctors, és per manca de consciència o per manca de pressupost?
3. Conèixer quin és l'ús de les noves tecnologies (Internet, correu electrònic, xarxes internes) en la correcció del català.
4. Identificar les tendències que segueix la dinàmica social; valorar quin és el grau de consciència lingüística de la societat civil i comprovar si es correspon amb la realitat dels mitjans de comunicació
5. Determinar quines són les necessitats bàsiques pel que fa a la normalització del català als mitjans de comunicació que, segons l'opinió pública, s'han de combatre des de les institucions polítiques.

Per a la realització de les entrevistes, hem partit del model d'entrevista realitzat per Albert Sáez i Casas (dins Tubella et. al. 2002), en el seu estudi sobre les empreses audiovisuals de Catalunya. Així i tot, es van anar canviant algunes preguntes a mesura que avançava l'entrevista: en funció de l'*input* rebut per l'entrevistat (si estava més o menys predisposat a contestar, si era més o menys sensible amb la qüestió lingüística, etc.); i en funció del tipus de mitjà de comunicació (les preguntes per a la premsa local són una mica diferents de les preguntes per a les empreses periodístiques, en tant que aquests dos tipus de mitjans s'organitzen i funcionen de manera diferent).

2.1. EXTRACTES, COMENTARIS I CONCLUSIONS DE LES ENTREVISTES

En aquest apartat exposarem comentaris, valoracions i conclusions a partir de les respostes dels diferents redactors i directors entrevistats. Per tal de comparar els diferents mitjans, així com establir tendències i funcionaments generals, agruparem els comentaris per seccions: les controvèrsies lingüístiques, la qüestió de les subvencions econòmiques, la llengua de la publicitat, la correcció, etc.

La correcció lingüística

Per norma general, notem que la preocupació per la qualitat i correcció de la llengua als mitjans de comunicació de Menorca és baixa. Un símptoma clar d'aquesta despreocupació és el fet que només existeix la figura del corrector a la revista *S'Ull de Sol* i al *Diari Menorca*. És més, en la majoria dels casos no es considera necessària una correcció sintàctica o fonètica (en el cas de la ràdio i la televisió) per part d'un filòleg o lingüista ben format, sinó que creuen que amb la correcció ortogràfica a partir d'eines informàtiques ja n'hi ha prou.

Una altra qüestió significativa la trobem en el fet que només el *Diari Menorca* té fixats uns criteris lingüístics a l'hora d'escriure. Així i tot, no arriba a tenir la condició de "manual d'estil", sinó que és més un text d'ús intern que recull qüestions periodístiques i algunes qüestions lingüístiques referides a la puntuació, acrònims i un recull de lèxic menorquí. Pel que fa al domini del català, no és un criteri important en el moment de la contractació del periodista, com tampoc no ho és en general la competència lingüística. Entre el nivell lingüístic i la competència especialitzada dels redactors, en la selecció és prima la segona.

La llengua de la redacció

Pràcticament tots els redactors i directors dels mitjans de comunicació de Menorca són catalanoparlants i parlen català a la redacció. Notem que les controvèrsies i els conflictes per motius lingüístics són poc freqüents a la redacció. A la ràdio i a la televisió, els entrevistats afirmen que les úniques discussions sorgeixen a l'hora d'escollir la variant lingüística: s'ha d'usar l'article literari o l'article salat? els redactors principatins han d'adoptar la variant dialectal pròpia de Menorca?

A la *Televisió Menorquina* s'ha optat per utilitzar l'article salat i conservar aquell lèxic més propi de la nostra variant geogràfica. Aquest mateix criteri es segueix a la *COPE*. Pel que fa a la *Ràdio Menorca SER*, la majoria dels locutors són principatins, així i tot el director de l'emissora afirma que hi ha una voluntat d'acostar-se a la variant dialectal menorquina per fer que l'oient es senti la ràdio més propera.

Al *Diari Menorca*, el redactor entrevistat assenyala que mai no hi ha hagut grans reivindicacions dins la redacció per demanar que el diari es faci en català: "i és que des del

moment que entres al Diari ja saps que la llengua vehicular és el castellà”. Així mateix funciona la dinàmica del *Diari Última Hora*, s’accepta el castellà com a llengua vehicular i no hi ha discussió (alguna vegada sí que s’han plantejat de fer el diari en català, afirma el redactor en cap, però per motius econòmics consideren que és inviable).

És a la premsa local on trobem un acord més general entre redactors pel que fa a qüestions lingüístiques: tots tenen clar que volen fer premsa en català i que han d’escriure en la llengua estàndard però conservant el lèxic menorquí.

La reacció dels lectors / oients / espectadors

Quan demanem als dos diaris (*Diari Menorca* i *Diari Última Hora*) per què no publiquen el diari en català, posen com a principal problema els lectors. Exposen que la gent està acostumada a llegir en castellà, sobretot la gent gran que no s’ha escolaritzat en català. Consideren que no es poden fer canvis radicals, perquè es poden perdre lectors i el que prima són els diners. A més a més, durant els mesos d’estiu, en què hi ha molt de turisme (espanyols o anglesos que poden llegir en espanyol), els índexs de vendes augmenten notablement fet que, si el diari fos en català, no passaria.

Per altra banda, tenim que les revistes locals, quan es van començar a fer en català, van perdre subscriptors. Tot i aquestes baixes inicials, però, s’ha mantingut la voluntat de fer premsa en català i no s’han fet concessions al castellà. I és així com a poc a poc els lectors més reticents al català s’hi han acostumat i, fins i tot, n’hi ha que han après a llegir en català.

Notem, per tant, una gran diferència entre les empreses periodístiques i la premsa local de caire voluntari: les empreses posen per davant els diners, mentre que les revistes locals mantenen la seva funció normalitzadora més enllà de les dificultats econòmiques que suposa publicar una revista.

Les subvencions i la intervenció dels poders polítics

Pel que fa a les subvencions econòmiques per a la normalització lingüística als mitjans de comunicació, també notem dues tendències molt diferenciades entre les empreses periodístiques i les revistes locals.

D’una banda, tenim les empreses periodístiques que no veuen amb bons ulls les subvencions econòmiques. Exposen que la qüestió de les subvencions és complicada ja que hi ha el perill que el poder polític vulgui intervenir i controlar d’alguna manera el mitjà de comunicació. Consideren que ha de ser el propi mitjà que ha de poder triar la llengua del seu producte i preocupar-se per oferir uns continguts decents i amb un model de llengua correcte i de qualitat: “la qüestió és que els polítics han de fer de polítics i no nosaltres hem de fer de periodistes” (*Diari Última Hora*). Així i tot, trobem el cas de la *Ràdio Menorca SER* que, tot i

ser una empresa, creu que serien positives les subvencions per a la normalització lingüística dels mitjans de comunicació.

D'altra banda, tenim les Revistes locals que, per les grans dificultats que suposa publicar una revista, demanen més implicació econòmica per part de les institucions públiques.

La publicitat

Els mitjans de comunicació de Menorca es mantenen econòmicament, en gran part, gràcies a la publicitat. Als diaris, ràdio i televisió, la meitat de la publicitat arriba d'agència i l'altra meitat es crea directament des dels mitjans de comunicació. Els anuncis de les institucions polítiques, fundacions i institucions culturals són en català, mentre que les empreses normalment opten pel castellà (tot i que de cada vegada n'hi ha més en català).

A les revistes locals, la publicitat majoritàriament és de creació pròpia i es fa en la llengua que tria el client. La publicitat institucional, però, és pràcticament inexistent: només apareixen tres anuncis anuals (Nadal, Sant Antoni i Festes patronals) que estan establerts pel Conveni de col·laboració amb la premsa local del Consell Insular.

Les perspectives pel que fa a l'ús del català als mitjans de comunicació de Menorca

Els mitjans de comunicació que ja són en català (revistes locals, ràdio i televisió) mostren una voluntat de mantenir, i fins i tot augmentar, la presència del català. Exposen que el canvi ja està fet i les noves generacions que pugen escolaritzades en català ajudaran a enfortir encara més aquest canvi cap al català.

Contràriament, els dos diaris, que són en castellà, es mostren més reticents i porucs al canvi. Notem clarament que la idea de fons és la de considerar que "el català no ven"; es creu que si els diaris es fessin en català les vendes baixarien radicalment. Així i tot, el *Diari Menorca* va introduint progressivament el català (com bé exposa el redactor entrevistat, fa quinze anys no hi havia res en català, i ara ja n'hi ha un 20%). Ara bé, també cal subratllar que la llengua catalana al *Diari Menorca* encara es troba reduïda als articles de cultura, festes, normalització lingüística i església.

La consciència lingüística

Les empreses periodístiques de Menorca (diaris, ràdio i televisió) no tenen consciència del seu potencial normalitzador en tant que mitjans de comunicació. Consideren que la normalització lingüística s'ha de crear a les escoles o al carrer, però no des dels mitjans de comunicació.

Les revistes locals, en canvi, són ben conscients de la seva tasca normalitzadora i consideren que és primordial crear un teixit social i cultural català des dels mitjans de

comunicació, amb l'ajuda de l'administració pública. La normalització lingüística de les escoles ha de trobar referents i continuïtat als mitjans de comunicació.

2.2 ENQUESTES

S'han enquestat 53 persones d'entre 18 i 82 anys de diferents poblacions de Menorca (Ciutadella, Ferreries, Migjorn, Alaior i Maó). D'entrada, però, cal indicar que la curta durada del present estudi (es realitza només en tres mesos) i la manca de recursos humans (es necessiten més enquestadors), no han fet possible un estudi més exhaustiu de la societat civil, amb un nombre més elevat d'informants. És per això que considerem que aquestes enquestes són només una prova pilot d'un "futur" estudi per analitzar la percepció, rutines, queixes i reivindicacions de la societat civil.

Una de les variables més importants que marca tendències generals és l'edat. És així com, per tal de facilitar l'anàlisi, agruparem els comentaris per franges d'edat.

- Informants de 18-30 anys

És la gent que té més competència lingüística en català, ja que s'ha escolaritzat en aquesta llengua, i demanen més mitjans de comunicació en català.

La gran majoria exposa que llegeix el *Diari Menorca* però confessen que no escolten la ràdio i són pocs els qui veuen la *Televisió Menorquina*. Quan els demanes possibles estratègies per a afavorir la normalització lingüística es limiten a dir que hi ha d'intervenir el Consell Insular, però són breus i poc clars en la seva exposició.

- Informants de 30-40 anys

En aquesta franja d'edat trobem dues tendències molt marcades i contraposades. D'una banda, tenim aquelles persones que estan molt conscienciades, que consideren que s'ha de fer del català la llengua normal de comunicació. Critiquen el fet que el *Diari Menorca*, el mitjà de comunicació de més gran abast de l'illa, faci de la seva llengua vehicular el castellà tot exposant que hauria de ser ben bé a l'inrevés: un diari en català i, si es vol, amb col·laboracions i cartes en castellà. Demanen que les institucions polítiques s'impliquin més, des del punt de vista econòmic, en els mitjans de comunicació per a poder tenir periodistes més competents i formats lingüísticament. Una altra dificultat exposada per alguns d'aquests informants és la manca de competència entre mitjans de comunicació de Menorca: "si ets la publicació més llegida de Menorca, fas el que vols i no inverteixes tant en qualitat".

D'altra banda, en aquesta mateixa franja d'edat, trobem un sector que es mostra poc disposat a contestar i són els clars representants del "ja està bé així...". És gent que viu amb reticència tot canvi possible i no es mira amb bons ulls les subvencions de les institucions polítiques.

- Informants de 40-50 anys

La dada més curiosa d'aquest sector és que es confessen fidels lectors del *Diari Menorca*. En aquest cas notem, també, la bipolaritat que assenyalàvem a l'apartat anterior:

D'una banda, aquells qui saben llegir en català consideren que hi ha poca consciència a l'hora de vetllar per la nostra llengua i posen les esperances en les noves generacions que puguen escolaritzades en català.

Per tal d'incrementar l'ús del català als mitjans de comunicació de Menorca, proposen un canvi gradual i progressiu, perquè la gent s'hi vagi acostumant i ho arribi a veure com a un fet normal. La gent, però, té molt present que la gran dificultat per a la normalització lingüística és la qüestió comercial: si els diaris fossin en català, a l'estiu se'n vendrien la meitat.

L'altre sector d'aquesta franja d'edat es caracteritza per aquell mateix "ja està bé així..." que notàvem a l'apartat anterior. No saben llegir en català i s'han avesat a uns mitjans de comunicació d'abast regional i en castellà. Una altra qüestió que és significativa és el fet que aquesta gent se sorprengui quan li dius que el *Diari Menorca* està escrit en castellà: "No! Hi ha moltes coses en català!", fet que demostra la interiorització de la llengua castellana a l'hora de llegir, la poca competència lingüística en català, així com la "desnormalització" de la llengua catalana en aquest sector de la societat menorquina.

Pel que fa a les subvencions econòmiques per part de les institucions polítiques, aquest darrer sector tampoc no hi confia.

- Informants de 50-82 anys

La majoria de persones d'aquesta franja d'edat no sap llegir en català i no volen cap canvi pel que fa a la llengua dels mitjans de comunicació de Menorca: ja els va bé que la premsa sigui en castellà.

Tendències generals

Una de les tendències generals que trobem en totes les edats és la poca repercussió que té la ràdio en tots els informants. Només un 10% de les persones enquestades escolta la ràdio.

Pel que fa a la *Televisió Menorquina*, la majoria dels informants destaquen el "Punt informatiu" com a programa més seguit i de més qualitat. Les principals demandes es centren en l'increment d'hores d'emissió.

3. EL MODEL DE LLENGUA: QUALITAT I CORRECCIÓ

“...el català, si ha de ser alguna cosa, i fins i tot si ha de ‘ser’ tout court, ha de tirar al dret: ni ha d’emocionar-se amb els residus ni ha d’esclavitzar-se a la norma”

Joan Fuster

“L’home és un animal molt inestable i variabilíssim, la llengua no pot ser ni durable ni continua, sinó, com altres coses que són nostres, com ara els costums i els vestits, ha de canviar a causa de les distàncies de lloc i temps ”

Dante Alighieri

La presència del català als mitjans de comunicació és, encara ara, una novetat. El català ha sobrepassat la barrera dels usos informals i familiars per entrar als usos més formals i públics dels mitjans de comunicació. Amb aquesta incorporació del català en els *mass media*, però, no hem acabat de solucionar tots els conflictes, sinó que ens hem d’ocupar de nous problemes tan importants com: *Quin ha de ser el model de llengua dels mitjans de comunicació?*

La llengua és un sistema dinàmic i heterogeni que, lluny de ser monolític i inalterable, és troba en canvi constant i presenta varietats intrasistemàtiques. Una de les tipologies estipulades en sociolingüística per a estudiar la diversitat lingüística és la que fa la distinció entre varietats personals i varietats funcionals. Les primeres són les que reflecteixen la identitat dels usuaris i es divideixen en varietats geogràfiques (territorials), varietats històriques (cronològiques) i varietats socials (de grup). Les varietats funcionals, per altra banda, són les que es refereixen a estils o registres d’ús.

Ara bé, tot i l’evidència de la diversitat del sistema lingüístic, ens trobem que molts parlants presenten un gran desconeixement d’aquesta diversitat estructural de la pròpia llengua. Una manca de coneixement i consciència que es reflecteix en valoracions pejoratives de certes varietats lingüístiques. Alguns exemples els trobem, d’una banda, en la valoració pejorativa del propi parlar i una conseqüent exaltació dels models lingüístics de les gramàtiques; d’altra banda, trobem les ideologies fragmentaristes de la llengua d’aquells qui consideren certes varietats lingüístiques com a forasteres (com és el cas d’alguns menorquins que en dir “català” diuen “foraster”); d’aquells qui veuen la llengua estàndard com una amenaça a la identitat lingüística ja que podria arribar a substituir les formes de parlar pròpies. Tenim aquí exemples clars de dos enfocaments antagònics en el tractament de la diversitat lingüística.

S'ha d'arribar a un model de llengua estàndard, que tengui en compte la normativa vigent establerta per l'Institut d'Estudis Catalans però que, lluny de ser un model rígid, tingui present quines són les varietats personals (geogràfiques, històriques i socials) dels usuaris. Es tracta d'arribar a un model de llengua que preservi l'eix comú i vertebrador de tot el sistema lingüístic, o sigui els trets sintàctics i morfològics, però que adopti el lèxic i la pronunciació pròpies de cada varietat geogràfica (sense arribar al dialectalisme i al localisme extremat propi de la mentalitat essencialista). Ara bé, tot i que cada àrea geogràfica utilitzarà molt més les seves pròpies paraules, la mentalitat de fons hauria de ser la de considerar tots els recursos de la llengua com a patrimoni de tota la comunitat lingüística. És d'aquesta manera que es podrà arribar a superar la idea de la llengua com a conjunt de compartiments estancats i adoptar la visió d'una "variació unitària" sense caure amb la idea "unitarista" de la llengua.

A més a més, aquest model estàndard ha d'adequar-se a la varietat lingüística més actual, sense adoptar arcaïsmes innecessaris. Finalment, ha de ser un model prou flexible i ric per a adaptar-se a les diferents situacions comunicatives i adoptar diferents registres en funció del tipus de mitjà (oral/escrit/audiovisual), del grau de formalitat, de la temàtica i de la intencionalitat comunicativa.

Només així, amb un model de llengua que tengui en compte la normativa però que no s'allunyi excessivament de les varietats personals dels usuaris, es podrà arribar a un model de llengua difós socialment i acceptat com a referent i símbol. Si no es fa així, com exposa Mollà (1990), "la conseqüència immediata seria el rebuig d'aquella *varietat desconeguda* o el menysteniment i desprestigi de la pròpia varietat i el correlatiu prestigiament d'altres realitzacions lingüístiques".

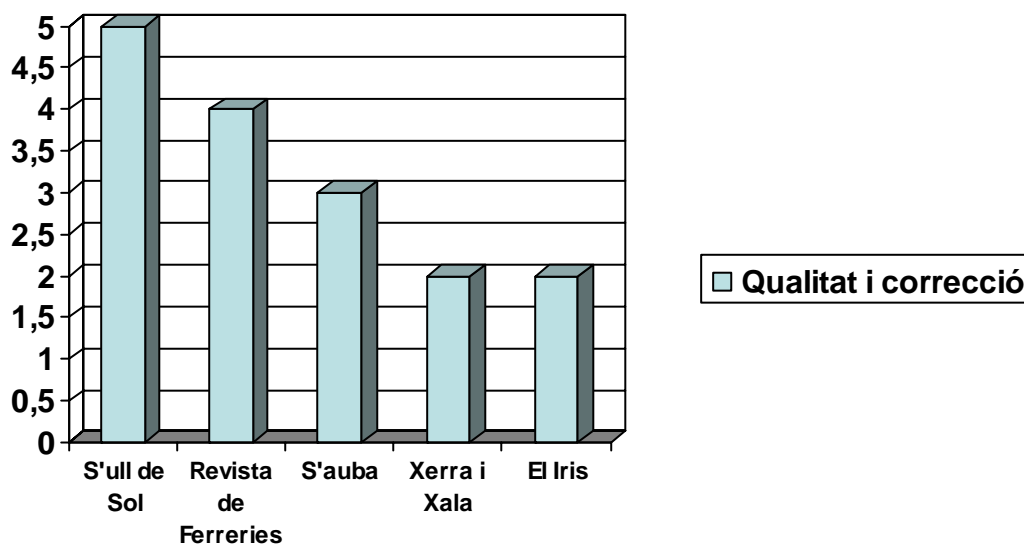
3.1. QUALITAT I CORRECCIÓ DE LA LLENGUA DELS MITJANS DE COMUNICACIÓ DE MENORCA

En aquest segon apartat analitzarem la qualitat i correcció de la llengua catalana utilitzada a la premsa escrita. En aquest cas, però, només tindrem en compte les revistes locals i deixarem de banda el *Diari Menorca*. El motiu d'aquesta selecció és deu al fet que en el *Diari Menorca* la majoria de textos en català estan escrits per lectors i col·laboradors diferents, que utilitzen models de llengua i registres diversos, amb uns nivells de qualitat i correcció molt diferents: tenim des d'una carta al director totalment col·loquial i plena d'errors, a un escrit de queixa i reivindicació d'una gran qualitat lingüística, amb una prosa acurada i molt correcte. Aquesta situació, per tant, no ens permet determinar quin és el model general de llengua que s'utilitza al diari, i en dificulta l'anàlisi.

3.1.1. PREMSA ESCRITA: LES REVISTES LOCALS

Per tal de valorar la qualitat i correcció de la llengua catalana a les revistes locals de Menorca, partirem de l'informe que realitza el Servei d'Assessorament lingüístic del CIM (Consell Insular de Menorca) des de l'any 1999 per a donar ajuts a les revistes locals que publiquen en català un mínim del 50% del seu producte (per a l'any 2004 el mínim es fixa en un 75%).

Puntuació obtinguda per les revistes locals de Menorca per a la distribució dels ajuts a les revistes en català

* Valoració del Servei d'Assessorament lingüístic del Consell Insular 2004

Alguns dels errors més freqüents que trobem en les revistes que han obtingut menys puntuació són:

Errors d'estil: abús de frases subordinades i manca de signes de puntuació.

Errors ortogràfics:

- accents, confusió g/j, apostrofació de i-u àtones a principi de paraula, etc.
- Quan s'escriuen paraules pròpies de la variant menorquina, en alguns casos s'escriuen de la mateixa manera que es pronuncien: *fiets i fietes, batle*, etc.

Errors morfosintàctics:

- confusió *per/per a*
- ús de l'adjectiu *baix* com a adverbi

- calcs de construccions castellanques: *hi ha que, està i parlà sublim...*
- Castellanismes lèxics: *amarres, tenda, hite, mitja, casc urbà, tràfic*, etc.
- Quan l'objecte directe és [+humà] es confon per objecte indirecte i s'hi afegeix la preposició "a": *Enterrar als menorquins al cementiri de Tolomato*
- Absència del pronom *hi* en oracions com: *No hi posaran remei, No hi estic d'acord.*

Recomanacions:

Tot seguit esbossarem algunes propostes per a millorar la qualitat i correcció de la premsa escrita en català. Adoptarem com a model l'obra de Toni Mollà (1990), *La llengua dels mitjans de comunicació*.

Recomanacions generals:

- Utilitzar un llenguatge planer, conegut, senzill, un llenguatge de la majoria. S'hauria d'evitar la retòrica innecessària i els tòpics dels mitjans de comunicació.

Ex: *Un home de 30 anys d'edat* → *Un home de 30 anys*

Una visita de cinc dies de durada → *Una visita de cinc dies.*

Evolucionar favorablement → *millorar*

Donar a conèixer → *fer saber*

S'ha produït un accident → *hi ha hagut.*

- Utilitzar frases curtes amb puntuació freqüent i amb l'ordre oracional propi del català: SVO (subjecte-verb-objecte).
- Evitar frases subordinades excessivament llargues. Moltes vegades el discurs és més clar i entenedor si utilitzem dues oracions coordinades o separades per punt.
- Cal evitar les formes subjectives i les suposicions. És recomanable utilitzar la primera persona només en reportatges firmats, i quan ens dirigim genèricament a l'audiència s'hauria de fer en 2a persona del plural.
- Evitar l'adjectivació excessiva i els recursos literaris.

Morfosintaxi:

▪ *Articles*

L'article salat *es/sa* propi de la llengua oral de la variant dialectal de les Illes Balears no s'hauria d'utilitzar en la llengua escrita formal, excepte en aquells casos en què es fa una transcripció literal de la llengua oral (com per exemple una entrevista o comentari d'algú) .

▪ *Diminutius*

Evitar l'ús abusiu dels diminutius (connoten un àmbit de molta familiaritat que no és adient per a un registre formal).

▪ *Gènere*

- Convé tenir present aquelles paraules que tenen diferent gènere en català que en castellà.

Masculí: *avantatge, bacteri, compte, corrent, costum, dubte, deute, llegums, senyal*, etc.

Femení: *anàlisi, calor, dent, olor, postres, síndrome, suor*, etc.

- Convé tenir present alguns adjectius que són invariables: *bastant, diferent, difícil, igual, innocent, potent, següent*, etc.

▪ *Demostratius*

- Convé no abusar dels demostratius. Quan sigui possible és millor substituir-lo per l'article.

Ex. *Et deixaré aquest got damunt d'aquesta taula*

Et deixaré el got damunt la taula.

▪ *Pronoms*

- S'ha d'evitar l'ús del *lo* neutre (per tal d'evitar la construcció *lo que* és recomanable la forma *cosa que* o *per això*, segons el context).

- Tenir present la importància dels pronoms adverbials *En/Hi*. Actualment s'està generalitzant el desús dels pronoms adverbials *en, hi* per la influència del castellà que no en té d'equivalents. S'ha d'estar atent a l'ús d'aquests pronoms.

▪ *Relatius*

- Evitar frases de relatiu amb la forma *el qual* o *la qual cosa*.

▪ *Verbs*

- En aquells casos en què el redactor opti per utilitzar la terminació Ø de les formes verbals de la primera persona del singular pròpia de la variant dialectal de les Illes Balears, haurà de ser coherent i sistemàtic (evitar l'ús de la forma dialectal i la forma estàndard en un mateix text). Aquesta mateixa recomanació també serà vàlida per a les terminacions –am/-em, de la primera persona del plural (*anam, cantam*, etc.).

- En els mitjans de comunicació de masses convé utilitzar preferentment els següents temps verbals:

Indicatiu: present, pretèrit imperfecte, perfecte, indefinit i futur.

Subjuntiu: present i pretèrit imperfecte.

- *Lèxic*

- Considerem oportú utilitzar certes formes lingüístiques considerades dialectalismes, que poden complir una funció adequada segons contextos: *Arena (sorra), besada (petó), cercar (buscar), etc.*

- Els mots literaris i els emfàtics o inusuals s'han de reservar per a la creació literària i els seus àmbits d'ús adequat.

3.1.2. RÀDIO I TELEVISIÓ: UN MODEL DE LLENGUA ORAL FORMAL

“Els mitjans orals de comunicació, i particularment els audio-visuals, a tot arreu, avui, tenen més poder –parle de ‘poder lingüístic’ -que les acadèmies i universitats. Les llengües supervivents, si més no, al món occidental, intenten aguantar-se en els mitjans de comunicació orals, més que no pas en els escrits”.

Joan Fuster

Per tal de valorar la qualitat lingüística de la ràdio i televisió de Menorca (Televisió Menorquina, la COPE i ràdio Menorca SER), hem creat una relació dels errors fonètics, morfosintàctics i lèxics més freqüents als quals hem adjuntat una sèrie de recomanacions i orientacions generals per al bon ús de la llengua catalana seguint les propostes establertes per Alomar (1999). L'obra de referència esmentada, es va concebre com a instrument de millora de la qualitat lingüística utilitzada a Mallorca en l'àmbit de les actuacions orals públiques (mitjans de comunicació, tribunes parlamentàries, aules universitàries, conferències i taules rodones), per tal d'arribar a un model de llengua oral formal que superi el col·loquialisme predominant i acosti la llengua oral formal a la llengua escrita que avui és d'ús general.

Relació d'errors:

La major part dels errors recollits no són sistemàtics per a tots els locutors/presentadors, sinó que els trobem de forma aïllada. Hem optat, però, per no identificar cada error amb la font des d'on s'ha extret per evitar fer valoracions particulars de cada locutor/ presentador .

Consonantisme

- *Suffixos –itat, -tat, -dat, -etat, -edat.*

Molts d'aquests suffixos es castellanitzen tot sonoritzant l'oclusiva sorda [t] i convertint-la en [d].

Per exemple: identitat es pronuncia [identidad]

Les oclusives sonores [b, d, g], en català, s'ensordeixen a final de paraula [p, t, k]; per tant, totes les paraules que presentin aquests sufixos s'han de pronunciar amb l'oclusiva final sorda.

▪ *Confusió essa sorda [s] / essa sonora [z].*

Per exemple 'casa' o 'posar' es pronuncia amb essa sorda [s] quan hauria de ser sonora. S'ha de tenir present aquesta distinció de sonoritat perquè es un clar castellanisme i en alguns casos pot portar a la confusió lèxica.

▪ *Confusió [b] / [v]*

Tot i que a la major part del domini lingüístic no fa la distinció entre [b] i [v] (totes dues es pronuncien [b]), sí que es manté aquesta distinció a les Illes Balears (així com a part del País Valencià i Tarragona).

▪ *Desvelarització de la [l].*

L'anomenada 'l' *bleda* pròpia del castellà sense ressonància velar s'ha de corregir en català tant en el llenguatge formal com en l'informal.

▪ *leisme*

Hem trobat que en alguns casos es pronuncien les 'll' com a [i] o [j].

. ex.: **ieieltat* per *lleialtat* o **joc* per *lloc*.

Vocalisme

▪ Absència de vocals neutres

Per influència del castellà, alguns locutors no fan vocals neutres sinó que les pronuncien com a [a] o [e], de la mateixa manera que es fa en castellà.

P. ex.: *seny, estiu, que* amb [e] tancada o *seves* amb [a]

Morfologia nominal

- Massa, gaire (indefinites)

Sentim que es diu *massa* en lloc de *gaire* en oracions negatives (P. ex.* No m'agrada *massa*), ús que és incorrecte, com bé exposen Alomar et al. (1990):

Sintaxi

- Ús del verb 'estar' en lloc del verb 'ser'.

En català, els verbs *ser* i *estar* tenen un valor diferent que en castellà. Actualment, però, per la interferència del castellà, es tendeix a un abús del verb *estar* en lloc del verb *ser*.

P. ex.: La Maria *està* al carrer.

El menjar *està* molt bo

4. DES DEL PODER POLÍTIC

Tot seguit determinem algunes de les competències recollides a l'Estatut d'autonomia de les Illes Balears de 1983, així com a la Llei de normalització lingüística de 1986, en matèria de llengua i de regulació dels mitjans de comunicació. D'aquesta manera que podrem determinar quines possibilitats ofereixen les lleis.

4.1. ESTATUT D'AUTONOMIA DE LES ILLES BALEARS, 1983

Esmentem tot seguit els articles on s'esmenten competències en matèria de llengua i/o mitjans de comunicació a l'Estatut d'autonomia de les Illes Balears.

Títol I: Disposicions generals: article 3

Títol II: De les competències de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears: articles 11, 13, 14

Títol III: De les institucions de la comunitat autònoma de les Illes Balears. Capítol IV: Dels consells insulars: article 39

Disposicions Addicionals

Disposició addicional segona

Disposicions transitòries

Disposició transitòria segona

L'Estatut d'autonomia dota d'algunes competències, no només administratives, el govern autonòmic en matèria de comunicació i cultura. Cal valorar en aquest sentit la capacitat del govern autonòmic d'intervenir en la creació i el control de mitjans de comunicació propis, i per tant d'afavorir, com a mínim, processos interns d'integració.

4.2. LLEI 3/1986, DE 29 D'ABRIL, DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA A LES ILLES BALEARS

TÍTOL III.- DELS MITJANS DE COMUNICACIÓ SOCIAL

Article 27.

El Govern de la Comunitat Autònoma ha de promoure el coneixement i desenvolupament de la llengua i cultura catalanes, especialment des de la perspectiva de les Illes Balears, en tots els mitjans de comunicació social.

Article 28.

1.- El català ha de ser la llengua usual en emissores de ràdio i de televisió i en altres mitjans de comunicació social de titularitat de l'Administració Autònoma o sotmesos a la seva gestió.

2.- El Govern de la Comunitat Autònoma ha d'impulsar la normalització de la llengua catalana a les emissores de ràdio i canals de televisió estatals o privats, a fi de promoure l'ús del català com a llengua pròpia de les Illes Balears.

Article 29.

1.- El Govern de la Comunitat Autònoma garanteix el dret dels ciutadans a ser informats pels mitjans de comunicació social tant en llengua castellana com en llengua catalana.

2.- Els ciutadans tenen dret a utilitzar el català, oralment o per escrit, en condicions d'igualtat amb el castellà, en tots els mitjans de comunicació social de les Illes Balears.

Article 30.

1.- El Govern de la Comunitat Autònoma ha de dur una política de col·laboració, en matèria de ràdio i televisió, amb altres Comunitats Autònomes que tinguin el català com a llengua pròpia.

2.- En qualsevol cas, el Govern de la Comunitat Autònoma farà les gestions necessàries per a facilitar als ciutadans de les Illes Balears la recepció de les emissions de televisió en llengua catalana dependents d'altres comunitats autònomes.

3.- Així mateix promourà la normalització lingüística en els centres emissors de RTVE a Balears, a fi d'assegurar, una presència adequada del català com a llengua pròpia de les Illes Balears.

Article 31.

1.- El Govern de la Comunitat Autònoma potenciarà la producció i exhibició de pel·lícules realitzades, doblades o subtitulades en català, d'altres mitjans audiovisuals i d'edicions fonogràfiques en llengua catalana.

Article 32.

1.- Els poders públics de la Comunitat Autònoma donaran suport econòmic als mitjans de comunicació que emprin la llengua catalana de forma habitual.

2.- Les mesures de suport econòmic i material que adopti el Govern de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears per fomentar els mitjans de comunicació que

emprin la llengua pròpia de les Illes Balears s'han d'aplicar amb criteris objectius i sense discriminacions, dins les previsions pressupostàries.

Observem, per tant, que des del 1986 les Illes Balears disposen d'una llei de normalització lingüística que reclama la potenciació de mitjans en català i preveu la col·laboració amb altres comunitats autònomes en matèria de mitjans de comunicació.

5. ELS EFECTES SOCIALS DELS MITJANS DE COMUNICACIÓ: ESTRATÈGIES I MÈTODES PER A LA RECUPERACIÓ DE L'ESPAI CATALÀ DE COMUNICACIÓ

S'escrivien acusacions apassionades sobre "els senyors de la premsa", pel fet que els mass media estaven dominats per interessos particulars, amb les tàctiques sinistres i particulars (dels) "propagandistes". (...) Lectors, escriptors, investigadors, estudiosos socials, i, en definitiva, quasi tothom qui adreçava l'atenció vers els mitjans de comunicació de masses (...), compartien la idea comuna i tàctica de la seva omnipotència. (Bauer, 1960:7)

En el potencial simbòlic dels mitjans de comunicació hi trobem un dels efectes claus dels *mass media* que pot ajudar al reeiximent de la llengua i la cultura catalanes. Ara com ara, com bé exposa Guifreu (1991), dos dels reptes decisius que han d'afrontar la llengua i la cultura catalanes són, d'una banda, la presa de consciència col·lectiva i, d'altra banda, la voluntat d'accions articulades i coordinades entre totes les instàncies d'intervenció social de cada territori (polítiques, administratives, cíviques i culturals) per a fer possible la recuperació de la llengua i la reconstrucció cultural comuna. Però res no és comú, res no és de la comunitat, si no hi ha comunitat representada, i és des de la comunicació on podem arribar a aquest reconeixement comú tot creant un espai virtual de referència; cal crear "un espai català de comunicació".

Tot i així, si bé és clara la necessitat de crear un espai simbòlic des dels mitjans de comunicació que permeti assegurar la unitat i la normalització de la llengua i la cultura catalanes, és fa molt més difícil definir el "com" construir culturalment i políticament aquest espai. Quins són els objectius i estratègies que cal adoptar?

Seguint com a punt de referència el treball de Guifreu et al (1991), establim una llista dels objectius primordials i estratègies possibles per a fer viable el projecte de construcció de l'espai català de comunicació.

OBJECTIUS I ESTRATÈGIES POSSIBLES:

1. *Procurar fer del català un signe "d'identificació i de luxe", per tal de prestigiar-lo a tots els nivells i d'una manera especial a través de la seva utilització sistemàtica en els mitjans de comunicació i en les campanyes de publicitat.*

Cal tenir present, però, que per assolir aquest objectiu s'ha de resoldre la qüestió purament i exclusivament econòmica. Es podrien subvencionar institucions de la societat civil o grups empresarials perquè aquests generin mitjans de comunicació. Els grups empresarials, però, funcionen com qualsevol altra empresa privada a nivell de guanys, i posen per davant la

rendibilitat segura. Sembla, doncs, que s'han de dipositar les esperances en les iniciatives de la societat civil on prima l'aspecte de voluntarisme de tirar endavant un projecte. Però tornem a estar al cap del carrer: la societat civil no podrà dur a terme la seva tasca sense un capital. Quina és, doncs, la solució? Hi ha dues vies possibles: d'una banda, si la societat civil rep el suport de les polítiques públiques en matèria de subvencions econòmiques, es pot esperar una notable eficàcia de l'acció cultural; d'altra banda, cal que la consciència lingüística i identificació catalanes arribi als empresaris que inverteixen el seu capital en els mitjans de comunicació. Només així, arribant a aquells sectors de més alt nivell econòmic de la societat, podrem guanyar la batalla.

2. Establir un "pacte cultural i de comunicació" entre les institucions de govern de cada comunitat. Només així es podran coordinar polítiques i posar les bases mínimes d'una acció mancomunada en matèria de comunicació, cultura i llengua.

3. Resoldre el debat sobre el registre estàndard que han d'utilitzar els mitjans audiovisuals a tot el domini lingüístic tot establint el respecte a la diversitat interna (una diversitat que no ha de ser incompatible amb una unitat lingüística i cultural de fons).

S'hauran de tenir en compte totes les varietats dialectes, així com els diferents registres, i no imposar uns ritmes idèntics d'adaptació a cada comunitat o a cada dialecte regional. Serà important tenir unes garanties científiques del model de llengua, però també serà important tenir present l'acceptació generalitzada que pugui suscitar aquest model a les diferents comarques, d'altra banda, no s'obtidria l'objectiu desitjat.

4. Calibrar la conveniència de crear una empresa de gestió centralitzada de serveis comuns per a ràdio, premsa i televisió, de manera que la captació comercial, gestió i publicitat institucionals es duguessin centralitzades.

5. Observació permanent del mercat de la comunicació a partir de la creació d'un centre responsable de l'obtenció continuada i sistemàtica de dades i de realització d'estudis "micro" en el camp de la informació i la comunicació.

Una de les tasques que es podrien realitzar és la creació de mapes particulars que comparessin les competències i els usos lingüístics del català tant amb l'oferta de mitjans com amb el seu consum. Fins ara aquests mapes no s'han cartografiat i, per tant, ens falten uns punts de suport vàlids i globals per a la valoració de les vinculacions entre estat de la presència del català als mitjans i estat del català.

6. *Adoptar polítiques de vigilància i de contenció dels diversos processos de desnacionalització i d'aculturació de les Illes, sobretot a conseqüència d'una suma de factors com el turisme, segona residència o immigració més o menys temporal, etc.*

7. *Creació d'una agència de notícies en català, pública o mixta. La creació d'aquesta agència seria d'un gran interès informatiu i cultural per tal com aportaria una visió pròpia i en català de l'actualitat.*

8. *Aconseguir que el català no sigui una finalitat en si mateix. La llengua catalana és la nostra llengua, però també és la nostra cultura. Per tant, cal tenir clar que el català com a mitjà de comunicació no tindrà més o menys èxit pel simple fet de ser en català, sinó pel que digui, pel que estigui comunicant.*

9. *Crear una associació de periodistes de mitjans en català per tal d'avançar cap a l'intercanvi i el suport mutu entre professionals de la informació.*

10. *Coordinar la formació de professionals de la comunicació (periodistes, realitzadors, guionistes, publicitaris, documentalistes, etc.) i promoure'n el reciclatge.*

11. *Organització d'un simposi de mitjans en català de tota l'àrea de forma concertada entre institucions de govern i mitjans públics i privats.*

A TALL D'EPÍLEG

Arribats en aquest punt, hem perfilat el primer esbós de la realitat plural i dinàmica de la presència del català als mitjans de comunicació de Menorca, tot intentant dibuixar les línies bàsiques dels diferents nivells que entren en joc en la normalització lingüística dels mitjans de comunicació social: societat civil, poder polític, investigadors i els propis gerents i redactors dels mitjans. Hem observat com s'interrelacionen aquests diferents subsistemes, els acords i desacords que s'estableixen, unes relacions que en alguns casos porten a un desequilibri que dificulta el procés de normalització lingüística.

Aquest primer esbós, però, no té la pretensió d'arribar a conclusions definitives sinó que tan sols és això, un "esbós", un primer estat de la qüestió i marc de referència per a futures investigacions sobre la presència del català als mitjans de comunicació de Menorca.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ALOMAR I., BIBILONI G., CORBERA J., MELIÀ J. (1999): *La llengua catalana a Mallorca, propostes per a l'ús públic*. Mallorca: Consell de Mallorca.
- BASTARDAS, A. (1996): *Ecologia de les llengües. Medi, contactes i dinàmica sociolingüística*. Barcelona: Biblioteca universitària, Edicions Proa.
- BAUER, R. i BAUER, A. (1960): "America, 'Mass Society' and Mass Media", dins *The Journal of Social Issues*, núm. 3, p. 3-77.
- CARDÚS, S. (1998): *La premsa diària a les Illes Balears, el País Valencià i Catalunya*. Barcelona: FUS, Grup de Fundacions.
- GUIFREU, J.(1990): "Un model comunicacional: la diversitat compartida". Dins: Berrio, J. et al. *La política cultural: una proposta des de Catalunya*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.
- GUIFREU, J. et al.(1991): *Construir l'espai català de comunicació*. Barcelona: Centre d'investigació de la comunicació.
- KATZ, E. i LAZARSELD, P. (1980): "On Conceptualizing Media Effects", dins *Studies in Communications*, vol.1, pp.119-141.
- LAZARSELD, P.F. (1951): "Communication Research and the social Psychologist", dins Dennis, W. (ed): *Currents Trends in Social Psychology*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press, pp.218-273.
- MOLLÀ, T. (1990): *La llengua dels mitjans de comunicació*. Edicions Bromera, Alzira.
- MORIN,E. (1991): *La méthode.4. Les idées. Leur habitat, leur vie, leurs moeurs, leur organisation*. París: Éd. du Seuil.
- TUBELLA, I. et al. (2002): *El català als mitjans de comunicació. Situació actual i perspectives*. Barcelona: Ed. Societat Catalana de Comunicació.
- WORF, M. (1992): *Gli effetti sociali dei media*. Gruppo Editoriale Fabbri, Bompiani, Sonzogno, Etas S.p.A., Milà.

Pàgines web consultades:

- Direcció General de Política Lingüística del Govern de les Illes Balears:
<http://www.dgpoling.caib.es>
- Obra Cultural Balear:
<http://www.ocbweb.org>
- Asociación para la investigación de medios de comunicación (AIMC)
<http://www.aimc.es>

- La CAL, Associació per la Llengua Catalana:

- <http://cal-llengua.com>

- Cadena SER Menorca:

<http://www.rodiomenorca.com>

- Televisió Menorquina:

<http://www.tvmenorquina.com>

- COPE Menorca

<http://www.telyse.net/cope-menorca/>

- Diari Menorca:

<http://www.esdiari.com>

- Última Hora:

<http://www.ultimahora.com>

- El Iris:

<http://www.infotelecom.es/eliris/>
